КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

2023 год

ДАВЕДКА ДЛЯ ЖУРЫ

11 клас
Варыянт 1

Заданне 1.

Часціны мовы, да якіх належаць амаформы	**Словазлучэнні (сказы), якія ілюструюць лексічнае значэнне амаформаў (прыкладныя варыянты)**	**Падзел на марфемы**
разрыў – назоўнік	*разрыў снарада*	*раз-рыў* (прыстаўка, корань, нулявы суфікс, нулявы канчатак)
разрыў – дзеяслоў	*разрыў сховішча*	*раз-ры-ў* (прыстаўка, корань, суфікс, нулявы канчатак)
дам – назоўнік	*свецкіх дам*	*дам* (корань, нулявы канчатак)
дам – дзеяслоў	*дам табе яблык*	*да-м* (корань, канчатак)
калі – дзеяслоў (заг. л.)	*калі дровы*	*кал-і* (корань, канчатак; <u>*або*</u>: корань, суфікс, нулявы канчатак)
калі – прыслоўе	*Калі ты прыедзеш?*	*калі* (корань)
акуні – назоўнік (мн. л.)	*спрытныя акуні*	*акун-і* (корань, канчатак)
акуні – дзеяслоў (заг. л.)	*акуні ў ваду*	*а-ку-н-і* (прыстаўка, корань, суфікс, канчатак; <u>*або*</u>: (прыстаўка, корань, суфікс, суфікс, нулявы канчатак)

За кожную правільна запоўненую ячэйку – 0,25 бала.

Заўвага! У адпаведнасці з прапанаванымі словамі могуць прыводзіцца іншыя прыклады амаформаў, напрыклад: *калі (дзеяслоў) – калі (прыслоўе), калі (дзеяслоў) – калі (злучнік)*. ***Галоўнае патрабаванне – наяўнасць амаформы (не лексічнага амоніма, не амографа, не амафона)!***

Заданне 2.

А)

Фразеалагізм	Значэнне	Кампанент	+
як ... у (ў) бочцы	‘у вялікай колькасці. Пра мноства людзей у якім-н. месцы (у памяшканні, вагоне і пад.)’	*зярнят*	
		бобу	
		мёду	
		селядцоў	+
		кількі	
малая ...	‘нязначны, малаважны, неўплывовы чалавек’	*птушка*	
		пташка	
		сошка	+
		шышка	
		шапка	
... язык	‘круты і небяспечны паварот на дарозе’	*цешчын*	+
		змяіны	
		жабін	
		сабакаў	
		хамелеонаў	
ні слова ні ...	‘абсалютна нічога (не гаварыць, не адказваць, не расказваць і пад.)’	*намёку*	
		гуку	
		слоўца	
		паўслова	+
		сказа	
была ў ... хата	‘няма і не было каго-, чаго-н.’	*малпы*	
		зайчыка	
		вожыка	
		ката	
		сабакі	+

Б)

... языком	агульнае значэнне ‘гаварыць упустую, пустасловіць’	*малоць*	
		варочаць	–
		мянціць	
		пляскаць	
		трапаць	

За кожны правільны адказ – 1 бал.

Заданне 3.

Склон і лік	**Слова**	**Граматычныя формы**
Родны, множны	*апельсін*	–
Месны, адзіночны	*брат*	–
Творны, адзіночны	*кроў*	***кроўю / крывёй (-ёю)***
Творны, множны	*грош*	–
Месны, адзіночны	*каталог*	***каталозе / каталогу***
Родны, множны	*карусель*	***каруселей / каруселяў***
Родны, множны	*кніга*	–
Родны, множны	*рог*	***рог / рагоў***
Давальны, адзіночны	*збаўца*	–
Давальны, адзіночны	*імя*	***імю / імені***
Месны, адзіночны	*мост*	–
Родны, множны	*форма*	***форм / формаў***

За кожны правільны адказ –0,5 бала.

Заданне 4.

Слова з тэксту	**Лексіка-граматычная і граматычная характарыстыка**	**Выпраўленне памылкі (пры яе наяўнасці)**	**Тлумачэнне памылкі (пры яе наяўнасці)**
немаўляці[1]	Назоўнік: агульнага роду, рознаскланяльны	Назоўнік ніякага роду	*Немаўля* – яно, ніякі род
цераз[2]	Прыслоўе: акалічнаснае месца	Прыназоўнік	Слова *цераз* адносіцца да назоўніка *вопыт* і кіруе яго склонам, таму гэта прыназоўнік
што[3]	Злучнік: падпарадкавальны, тлумачальны	Правільна	–
той[4]	Займеннік: указальны, мае нулявы канчатак	Канчатак *-ой*	*Т-ой – т-ая – т-ое – т-ыя.* Відавочна, што канчатак *-ой*
так[5]	Часціца: сэнсавая, узмацняльная	Прыслоўе меры і ступені	Слова *так* адказвае на пытанне *наколькі?*, мае значэнне меры і ступені (раўназначнае значэннем прыслоўю *вельмі*), таму з’яўляецца прыслоўем
створаных[6]	Дзеепрыметнік: залежнага стану, утвораны ад дзеяслова *ствараць* пры дапамозе суфікса *-н-*	Утвораны ад дзеяслова *стварыць* пры дапамозе суфікса *-ан-*	Дзеепрыметнік *створаны* абазначае прымету прадмета паводле дзеяння, якое ўжо завершана, таму ўтварыўся ад дзеяслова закончанага трывання *стварыць*, адпаведна, пры дапамозе суфікса *-ан-*

За кожны правільны радок – 1 бал (0,5 бала за выпраўленне памылкі і 0,5 бала за яе тлумачэнне або 1 бал за сцвярджэнне правільнасці ў адпаведным прыкладзе).

Заўвага! Магчымыя іншыя правільныя тлумачэнні дапушчаных памылак.

Заданне 5.

Слоўнікавы артыкул	З якога слоўніка ўзяты артыкул?
БАРЭЛЬЕФ. Від скульптуры, у якой фігура выступае на плоскай паверхні менш чым на палавіну сваёй таўшчыні.	тлумачальны / тэрміналагічны (архітэктурная тэрміналогія)
БАРЭЛЬЕФ. Запаз. у XVIII ст. з франц. м. *bas-relief* (нізкая выпукласць).	слоўнік запазычаных слоў / этымалагічны (слоўнік паходжання слоў)
БАРЭЛЬЕФ. ад *-ба-* *і* *-рэльеф-*; *невытв.;* барэльефны, гарэльефны, рэльефны.	словаўтваральны
БАРЭЛЬЕ́Ф *м. НВ* барэлье́ф, барэлье́фа, барэлье́фу, барэлье́фам, барэлье́фе; *мн. НВ* барэлье́фы, барэлье́фаў, барэлье́фам, барэлье́фамі, барэлье́фах.	граматычны / арфаграфічны / Слоўнік беларускай мовы

Агульная задача (варыянт адказу): Прывядзенне цэлай сукупнасці звестак пра словы, што выклікаюць пэўныя цяжкасці ў напісанні, вырашае задачу забеспячэння гэтых слоў такім гісторыка-лінгвістычным каментарыем, які павышае правапісную кампетэнтнасць носьбітаў мовы, паколькі веданне паходжання і асаблівасцей адаптацыі таго ці іншага запазычанага слова да сістэмы беларускай мовы робяць празрыстай яго ўнутраную структуру, якая можа абумоўліваць пэўныя нюансы напісання адпаведнай лексічнай адзінкі.

За кожнае правільнае вызначэнне слоўніка – 1 бал, за прынцыпова правільнае вызначэнне агульнай задачы – 1 бал.

Заданне 6.

Формула правільная для сказаў **2**, **4**, **5**.

За кожнае правільнае вызначэнне праўдзівасці / непраўдзівасці формулы – 1 бал.

Заданне 7.

ПРЫКЛАДНЫ ВАРЫЯНТ ПЕРАКЛАДУ:

Горны турызм адрозніваецца ад іншых відаў не спосабам перамяшчэння, а складанасцю маршруту. У горны турызм уваходзяць элементы альпінізму і скалалажання. Без спецыяльнай падрыхтоўкі ў горы хадзіць ні ў якім разе нельга: тут на кожным кроку ты можаш сутыкнуцца з чымсьці нечаканым. Не кожны лёгка пераносіць вышыню. А яшчэ ў гарах небяспечна абпальвае сонца, пагражальныя *(пагрозлівыя)* лавіны, снежныя карнізы. Не менш небяспечны і спелеатурызм, або пячорны турызм. Тут патрабуюцца спецыяльнае адзенне *(вопратка)* і рыштунак, веданне асаблівых *(адмысловых)* прыёмаў спуску, уздыму, лажання па вузкіх праходах, асаблівасцей пячор.

За кожную памылку (любога тыпу) ад максімальнай колькасці балаў адымаецца 0,5 бала, але павінна атрымацца не менш за 0 (нуль) балаў.

Заданне 8.

Тэрмін	**Азначэнне тэрміна**	**Нумары прыкладаў**
Анафара	паўтарэнне аднолькавых гукаў (слоў, выразаў) у пачатку вершаваных радкоў або суседніх строф	2, 5, 6
Дактыль	трохскладовая стапа з націскам на першым складзе	3, 6
Санет	верш з 14 радкоў, напісаных ямбам	1
Эпіфара	паўтарэнне аднолькавых гукаў, слоў ці выразаў у канцы вершаваных радкоў або строф	4, 5

За прынцыпова правільнае азначэнне кожнага тэрміна – 0,5 бала, за правільнае вызначэнне месца прыклада – 0,5 бала.

Заданне 9.

Сцверджанне	***Праўдзівае / непраўдзівае***
Францыск Скарына першы ў гісторыі ўсходнеславянскай культуры выдаў пераклад Бібліі	+
У паэме “Кепска будзе!” Францішак Багушэвіч паказвае добрага чыноўніка, які дапамагае простым людзям змагацца з панам	
Усю прыгажосць спакойнага мора паказала Цётка ў аднайменным пейзажным вершы	
Сярод асноўных праблем п’есы “Раскіданае гняздо” Янкі Купалы – праблема зямлі і свабоды	+
Прататыпам Андрэя Лабановіча з трылогіі “На ростанях” з’яўляецца Якуб Колас	+
Максім Багдановіч у сваёй паэзіі пазбягаў тэмы горада, бо вельмі любіў вёску	
Алесь Гарун з’яўляецца аўтарам аднаго прыжыццёвага зборніка паэзіі	+
Максім Гарэцкі ўвасобіў канцэпцыю беларускага нацыянальнага характару ў мастацкай літаратуры	+
Змітрок Бядуля змагаўся супраць мадэрнізму ў літаратуры	
Ганна ў рамане “Людзі на балоце” Івана Мележа ўзяла шлюб з Яўхімам, бо больш не кахала Васіля, а пакахала Яўхіма	
Янка Брыль з’яўляецца адным з самых вядомых беларускіх аўтараў лірычнай прозы	+
Васіль Быкаў у “Знаку бяды” апраўдвае дзеянні і ўчынкі Зміцера Гужа, бо яго бацьку раскулачылі	

За кожнае правільнае вызначэнне праўдзівасці/непраўдзівасці сцверджання – 0,5 бала.

Заданне 10.

Пісьменнік: Максім Гарэцкі.

За правільна вызначанае імя – 0,5 бала, за кожнае правільна вызначанае месца – 0,5 бала, за беспамылковае вызначэнне аб'ектаў агляду кожнага месца – 1 бал, за часткова правільнае вызначэнне аб'ектаў агляду – 0,5 бала.

Рэклама ацэньваецца наступным чынам:

1 бал	*Тэкст мае адрасны характар (для вучняў старшых класаў), эфектыўны з пункту погляду мэты (пабуджае падарожнічаць па прапанаваным маршруце), вытрыманы стылёва.*
0,5 бала	*Тэкст або не мае адраснасці, або не з'яўляецца эфектыўным з пункту погляду мэты (не пабуджае падарожнічаць па прапанаваным маршруце), або стылёва не вытрыманы.*
0 балаў	*У тэксце адсутнічаюць або 2, або 3 з прапанаваных вышэй кампанентаў*